

מנחות סז

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן | סו: |

✓ **מירוח העובד כוכבים תנאי היא:**

א מירוח עכו"ם דפוטר תלוי בגברא או גם ברשות:

פשטות הסוגיא דמירוח עכו"ם פוטר היינו כתבואה שברשות העכו"ם, וכן משמע מרגמ"ה שכתב "שאם היה לעכו"ם כרי ומירחו". וכן משמע דעת רש"י לקמן סוף סז, ומפורש ברש"י גיטין מז. (ד"ה דיגונן) וח"ל "שאם מירחן עכו"ם והן שלו בשעת מירוח". ולפי זה אין הדבר תלוי רק בגברא הממרח אלא גם ברשות.

ברם דעת המאירי בקידושין דף ל"ו דמאן דפוטר מירוח עכו"ם היינו אפילו מירח הגוי פירות של ישראל, וכן מפורש גם דעת השטמ"ק לקמן סז. אות א'. וכדעת הרמב"ם בזה יש סתירה - ועי' כס"מ (תרומות פ. ג.) בשם מהר"י קורקוס, וראה עוד בקר"א (מס' פז.), ומרכה"מ (תרומות פ. ג. יב.), חי' רבינו חיים הלוי (ניכוסים ג. טו.), חזו"א (שביעית פ. ג. כב.), וקה"י (זרעים ס"י י').

והנה ה"ה לכאורה פלוגתא זו הוי איפכא כשמירוח ישראל פירות של עכו"ם, ומדברי הרמב"ן ורשב"א וריטב"א בקידושין דף מ"א מבואר שמירוח ישראל בפירות עכו"ם פוטר, אולם מדברי רש"י ותוס' בכוננת יא: (ד"ה למחנינו) מבואר דדוקא אם ישנם ברשות ישראל מהני מירוח הישראל לחייבן. ועי' קה"י זרעים (ס"י י') שהאריך בזה בשיטת הראשונים. וראה עוד במהרי"ט אלגוי (פ"ד דנכוחות אות נ"ב).

2. ספר אור זרוע - הלכות חלה (רלה)

מירוח כתבואה של עכו"ם שפירשה עכו"ם ומשום דבי פסדי אגרו מדינת האפי' מאביל' קבע [ומ"ם ק"ל לפי מה שפירשתי בספר עכו"ם דמנחות סז] כתבואה של ישראל שפירשה עכו"ם ואלין אדרי עכו"ם הנסרה ולא אדרי ישראל שהכתבואה של [משיה פטור סרארייתא] כמו כן יש לפרש נגלול העכו"ם [פטר רזני ריני] שהעיסה של ישראל נגלול והו' דה' פטר אפילו מדיכנן אי' פטר שלנו לא יד' נכון שפעמים שהעכו"ם נגלול מקצת העיסה וישראל מקצתה והפירוש ומברכין נגלול עכו"ם ע"י נגלול ישראל ודאי ברי' לכתלה ומספור על רחוב [ולפי הנצד צריכין אנו לפרש נגלול עכו"ם אינו דומא דמירוח עכו"ם ולא מקרי נגלול אלא שהעיסה של עכו"ם אע"פ רבני תרומה נקרא מירוח עכו"ם אע"פ שהכתבואה של ישראל התם משום דחובי רנך בדיןתלי דחמנא אבל נבי חלה לא כתב נגלול שה'מקצת רבננלול חלה דחמנא אלא כתב דחמנא עייסתיכם דמשמע שכי' שהעיסה של תלא דחמנא עכ"ל:

• עו"ע בסוף שטמ"ק אות א לדף סז.

3. שפת אמת על מנחות דף סז/א

בגמ' גמרי ראשית ראשית מהתם. קשה א"כ למה לי עריסותיכם למעט הקדש נגמור נמי מגז"ש דראשית. ואולי נימא דלפ"ז עריסותיכם אתא לדרשא אחרת. ולמ"ש התוס' ריש קדושין (ג. ד"ה ואשה) דמיעוט קנינים לא גמרינן בגז"ש י"ל דדוקא לרבות עיסת עכו"ם ילפינן ראשית ראשית ולא למעט עיסת הקדש. מיהו א"י אי הוי כללא בכל מקום דברי התוס' דשמ דלכאורה מצינו כמה גז"ש למעט ג"כ:

4. רמב"ם הלכות ביכורים פרק ח הלכה ו

עיסה שנדמעה עד שלא תתגלגל פטורה משתגלגל חייבת, וכן המקדיש עיסתו או המפקיר אותה קודם שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ואח"כ גלגלה או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה ופדאה או זכה בה הרי זו חייבת בחלה.

5. חדושי הגר"ח הלוי - הלכות בכורים פרק ח הלכה ו

והנה מהא דהזכיר הרמב"ם ברישא גם הפקר הרי מבואר דאם היתה הפקר בשעת גלגול פטורה, ורק בהפקר שלא בשעת גלגול הוא דחייבת בחלה, וכן הוא להדיא בשו"ע יו"ד סי' ש"ל שאם היתה הפקר בשעת גלגול פטורה מן החלה, וא"כ צ"ע מאי שניא דבסיפא דבשעת חובתה היתה פטורה נקט הרמב"ם רק הקדש והשמיט דין הפקר, והלא תרוייהו חד דינא להו, וצ"ע: ונראה לומר, דהנה עיקר דין זה דהפקר פטור מחלה לא נתבאר מהיכן יליף, דהרי מקרא דעריסותיכם לא ממעטינן רק עיסת הקדש ועיסת נכרי, אבל עיסת הפקר לא מצינו שתהא ממועטת מקרא דעריסותיכם, וצ"ל דילפא בזה חלה מתרומות ומעשרות דהפקר פטור בהו מקרא דובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך, והכי נמי ילפינן חלה דיש בה ג"כ הך פטורא:

והן חלוקין בתרומות ומעשרות הקדש מהפקר ביסוד דין פטורם, דבדין הקדש העיקר תלוי בהקדש של שעת חובתן, דאם היו הקדש בשעת חובתן דהיינו שעת הבאת שליש ומירוה נפטרין מתרומות ומעשרות, משא"כ בדין הפקר כל שחל בהפירות שם הפקר שעה אחת, לעולם אית בהו פטורא דהפקר, ואין דינו תלוי

כלל בשעת חובה, וכדתנן בפ"ק דפאה לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרה ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרה וכו' המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרה הגזבר, הרי דבהקדש בעינן דוקא שיהא המירוה ברשות הקדש וזהו הפטור מתרומות ומעשרות, משא"כ בהפקר לעולם כל שהיו הפקר שעה אחת הרי הן פטורין לעולם מתרומות ומעשרות, ובלבד שיהא קודם מירוה דלאחר מירוה כיון שכבר נגמר חיוב הפירות בתרומות ומעשרות, שוב לא חייל בהו שום פטורא, אבל עיקר פטורו לא תלי במירוה ושעת חובה: ולפ"ז נראה, דגם בחלה כיון דפטור הפקר שבה נלמד מתרומות ומעשרות ומקרא דובא הלוי וגו', א"כ הוא שוה בדינו לפטור הפקר של תרומות ומעשרות דאינו תלוי כלל בשעת חובה, וכל שחל בה שם הפקר שעה אחת הרי היא לעולם בפטור הפקר שבה...

אשר לפ"ז שוב נוכל לומר כמו שכתבנו מקודם, דדין פטור הפקר האמור בחלה ילפינן ליה מתרומות ומעשרות, ושוה הוא ממש לפטור הפקר האמור בתרומות ומעשרות לכל מילי, דלעולם הפקר פטור בה, ולא תלי כלל בדין שעת חובתה, ומ"מ כל שלא גלגלה כיון שאינה בת מינה של עיסה האמורה בחובת חלה אין ההפקר פטור בה, וממילא דדין פטור הפקר שבחלה הוא רק בשהפקירה בשעת גלגולה, ומ"מ אינו תלוי בדין שעת חובתה, ומיושב היטב לשון הרמב"ם שכלל דין הפקר ברישא, להשמיענו שפטורו הוא רק בהפקר של שעת גלגול, ומ"מ בסיפא השמיטה משום דאין דינו תלוי בשעת חובתה, וכמו שנתבאר:

6. אמר רבא יהא רעוא דאחזיה בחילמא הדר אמר רבא ...

- עיין מראה מקומות לסנהדרין דף ל בענין "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין"
- וגם צ"ע דהלוא אין אדם דן ג"ש אא"כ קבל מרבו

7. ספר יד בנימין

<p>ומבואר למסקנת הסוגיא דאפי' למ"ד מירוה עכו"ם פוטר מה"ת, מדרבנן מיהא סיב גזירה משום צעלי כיסין, ופירש"י ז"ל צעלי כיסין עשירים שלוקחים תצואה מחמר ישראל ואי שריח ללוקח מן העכו"ם שלא יעשר דמירוה עכו"ם פוטר אחי למימר נמי לוקח מחמר ישראל פוטר, ליטנא אחרנא משום צעלי כיסין שיש להם קרקעות הרבה ואחסים על רוב המעשרות ויקנוהו לעכו"ם וימרוהו עכו"ם ומפקע לי' ממעשר עכו"ל,</p>	<p>הנה לפי פירוש נחרץ י"ל דהגזירה הוא רק על תצואה שהי' מתחילתו של ישראל, אכן דעת החוס' נסוגיין דאפי' צה"י מתחילתו של עכו"ם גזרי' משום צעלי כיסין, וכ"ה דעת הראצ"ד ז"ל סופי"א מהלי' מעשר וכמש"כ נרדכ"ו ע"ס.]</p>
---	---

8. רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה יג

ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם קודם שיבואו לעונת המעשרות וגמרן העכו"ם פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אף ע"פ שגמרן העכו"ם חייב בכל מדבריהם, וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל, הואיל ודיגונן ביד עכו"ם אינו חייבין בתרומה ומעשרות אלא מדבריהן.

השגת הראב"ד: ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם וכו'. א"א לא ידעתי זה הגמר מהו אם רוצה לומר גמר הבישול וגמר המירוה ומשום מירוה קאמר אכתי אמאי פטור לגמרי והא אמרינן לעיל דאין קנין לעכו"ם בארץ להפקיע מיד מעשר ויהא חייב מדבריהם ולא מיתוקמא מילתיה אלא בסוריא.

והנה הרמב"ם ז"ל צפ"א מהל' תרומות
 הלי"א והלי"ג פסק דבתנאח עכו"ם
 שלקחו ישראל ממנו אחרי שמירחו העכו"ם
 פטור לגמרי והיינו חף מדרבנן וכדמוכח להדיא
 מלשונו שם צהלי"ג, וכח ע"ז נכס"מ (שם
 הלי"א) דמשמע לי' לרבינו דלענין הלכה אין
 לנו לחייב מירוח עכו"ם היכי שהיו של העכו"ם,
 משום דרב פפא ורבינא פליגי עלי' דרבא וליה
 להו גזירת בעלי כיסין והלכה כוותיהו דנחראי
 מינה, ונכהי א"ש התי"א דפ"ק דנכורות (יא):
 דפטר אפי' מדרבנן, ועוד דאיכא למימר דרבא
 נמי לא גזר משום בעלי כיסין אלא היכי שהי'
 מתחילתו של ישראל וכלשון שני דרש"י אבל
 בימי שהי' מתחילתו של עכו"ם לא גזר וכו'.

10. שטמ"ק אות ב

11. שפת אמת על מנחות דף סז/ב

במשנה קמץ והקטיר. תמהו בתוס' דלא תני מלח. ומ"ש התוי"ט ע"ז דחשיב רק מילי דמנחות [ומלח הוא בכל הקרבנות] אינו מספיק דהא לא תני נמי ליקוט לבונה והנחת הקומץ בכלי שרת. ומ"ש התוס' ד"ה יצק שכך הוא הסדר כו' ולש בפושרין כו' אינו מבין דבריהם דהכא מנחת סולת לית בהו לישא בפושרין כלל. דמנחות דנילושות בפושרים הם באפיות בלבד:

12. הגרי"ז על מסכת מנחות דף סז ע/ב

שם, בתוס' ד"ה יצק ובלל, תימה דלא תני מלח כדקתני בהקומץ לא יצק לא בלל לא מלח, והנה לכאורה לא קשה דהא דקתני הכא זהו רק בדיני המנחות, אבל מלח אי"ז דין מיוחד למנחות כ"א מדין שאר קרבנות דבעי בקרבן מלח וכמו דלא קתני הכא הולכה למזבח וכו' משום דלא קתני הכא כ"א דיני המנחות המיוחדים בהם ולא דיני הקרבן, ובזה תירץ התוי"ט קושית התוס' הכא:

והנה הרמב"ם פסק בהלכות איסורי מזבח (פ"ה הלי"ב) דהמלח מעכב בקמיצה, דכתיב לא תשבית מלח ברית מעל מנחתך, אע"ג דבשאר קרבנות כשר בדיעבד בלא מלח, וצ"ע מ"ש דנקט דוקא בקמיצה, וכי מנחה דכולה כליל לא בעי מלח לעיכובא, דהא לשרירים פשיטא דאין צריך מלח כלל, והיה נראה לומר דהרמב"ם מפרש דכיון דבכלל הקרבנות מלח אינו מעכב ה"נ במנחות לא מעכב, ורק דבקומץ איכא קרא לעכב דבעי מלח ומשו"ה כתב דמעכב בקמיצה אבל בלא קמיצה הוה כשאר הקרבנות דכשר בלא מלח:

והנה הרמב"ם בספר המצות (שורש י"ב) כתב דמלח בקרבנות נחשב למצוה בפ"ע דאין זה חלק מהעולה או מהחטאת אלא שזה מצוה כללית למלוח כל הקרבנות ומשו"ה יש לחשבה למצוה בפ"ע, ואח"כ תמה שם על הבה"ג דמנה יציקה ובלילה ומלח למצות בפ"ע הלא כ"ז נכלל במצוות המנחה, ע"ש, והנה דברי הרמב"ם לכאורה סתרי אהדדי דמתחילה כתב בעצמו דמלח חשיב למצוה בפ"ע ואח"כ תמה על הבה"ג דמנה למלח למצוה בפ"ע במנחות, והנראה בזה דהרמב"ם מפרש דיש שני דינים במלח, א' למלוח את הקרבנות וזה נלמד מדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח וגם המנחה בכלל, וזה לא הוה חלק ממצות העולה כ"א מצוה כללית למלוח הקרבנות, וב' איכא במנחה קרא מיוחד דהתם המלח הוא כמו חלק מהמנחה וכמו דבעינן בלילה ויציקה ה"נ בעינן במנחה מלח וזה הוה מגוף המנחה, ומשו"ה ניחא דבקרבנות לא מעכב ורק למצוה משום דאין המלח חלק ממעשה הקרבן אלא שהוא מצוה בפ"ע משו"ה אינו מעכב משא"כ במנחות דזהו חלק מהמנחה משו"ה מעכב, ושפיר חלוק מנחה משאר קרבנות לעיכובא, ומשו"ה שפיר השיג הרמב"ם על הבה"ג דמנה מלח במנחה למצוה בפ"ע, וביאור השגתו כנ"ל דהא במנחה הוי המלח חלק מהמנחה וא"כ אין לחשבה מצוה בפ"ע וכמו יציקה ובלילה דאין לחשבה בפ"ע, אבל המצוה למלוח כל הקרבנות ה"נ דחשיבא מצוה בפני עצמה, וגם איתא במנחות רק בקומץ איכא דהוא מן המנחה...

13. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ה: א

ובסדר עבודתן ראיתי לרש"י ז"ל כת"י מנחות (ע"ד ע"ב) במתני' ז"ל נותן תחילה שמן בכלי ונותן סולת עליה ולשה בפושרין ונותן שמן עליה ובולל וחוזר ונותן עליה שמן לקיים מצות יציקה עכ"ל היינו דס"ל לרש"י דזה דאמרינן במנחות (נ"ה ע"א) דכל המנחות נילושות בפושרין הוא קודם בלילה...

וראיתי להתוס' מנחות (ס"ז ע"ב) ד"ה יצק שכתבו ג"כ כרש"י ז"ל דהלישה בפושרין של המנחות היתה קודם בלילה וז"ל שם שכך הוא הסדר תחילה נותן השמן בכלי ונותן הסולת ולש בפושרין ונותן שמן עליו ובולל וחוזר ונותן שמן לקיים מצות יציקה וקומץ עכ"ל אך הרמב"ם ז"ל אינו סובר כן שכתב בפ"ג מעה"ק ה"ו ז"ל נותן השמן בכלי ונותן הסולת ונותן על הסולת שמן ובולל הסולת ואח"כ לשה בפושרין ואופה עכ"ל **היינו שבתחילה בולל ואח"כ לש בפושרין:** אך יש לעיין על רש"י ז"ל ותוס' שהיה לש בפושרין קודם הבלילה מההיא דחולין (ל"ו.) דבעי ר"ל צריד של מנחות אי מונין בו ראשון ושני ופירש"י ז"ל דצריד של מנחות היינו מקום שאין השמן נכנס לשם בשעת בלילה וא"כ אותו המקום לא הוכשר ע"י בלילה ע"ש ואי קודם בלילה לש בפושרין א"כ כבר הוכשרה כל העיסה וצ"ע:

14. רמב"ם יד החזקה - הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

(ו) מנחת המחבת והמחרשת כיצד נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת ונותן על הסלת שמן אחר ובולל הסלת **ואח"כ לשה בפושרין** ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שנדר ופותר אותה פתים ונותנה בכלי שרת ויוצק עליה שאר השמן ונותן לבונתה:

15. ספר איזהו מקומן [סז]:

ולא גזר ר"י דלמא אתי למיכל מיניה
ורמינהו וכי' - צ"ע אמאי לא משני
בפשיטות דחמץ דהוי איסור כרת חמיר
עליהן, משא"כ חדש דאיסור לאו בעלמא -
עי' הגהות מצפ"א בפסחים יא.